

GEOGRAFSKI ATLAS NARAVNIH NESREČ V SLOVENIJI

GEOGRAPHICAL ATLAS OF NATURAL DISASTERS IN SLOVENIA

Tajan Trobec¹

¹ doc. dr., Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, AŠkerčeva cesta 2, Ljubljana, tajan.trobec@ff.uni-lj.si

Vez med geografijo in naravnimi nesrečami je v Sloveniji zelo močna ter verjetno med vsemi strokami traja najdlje, saj so bili geografi prvi, ki so se zaradi potrebe po celostnem razumevanju pokrajinskih procesov sistematično lotili preučevanja naravnih nesreč pri nas. Za začetnika na tem področju velja ta dr. Anton Melik s študijo poplav na širšem območju Celja (Melik, 1955) in dr. Ivan Gams s preučitvijo snežnih plazov v Sloveniji (Gams, 1955).

Kontinuiteta in rdeča nit geografskega preučevanja naravnih nesreč se tako v vsebini kot simboliki kaže tudi v novem Geografskem atlasu naravnih nesreč v Sloveniji. Pripravili so ga člani Oddelka za naravne nesreče Geografskega inštituta Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU), posvečen pa je dr. Ivanu Gamsu, ki bi leta 2023 dopolnil 100 let, na kar opozarja tudi stilsko oblikovan akronim atlasa – GANNS (slika 1).

Geografski atlas naravnih nesreč v Sloveniji je izšel novembra 2023. Njegovi avtorji so dr. Blaž Komac, dr. Rok Ciglič, dr. Mauro Hrvatin, dr. Manca Volk Bahun, Lenart Štut in dr. Matija Zorn. Dostopen je na spletni strani <https://ganns.zrc-sazu.si/>. Gre za vertikalno zasnovano spletno aplikacijo oziroma spletni GIS, ki na enem mestu omogoča interaktiven vpogled v podatke o zgodovinskih naravnih nesrečah, kot so poplave, snežni in zemeljski plazovi, potresi, gozdni požari ter neurja. Obsega naravne nesreče in z njimi povezane pojave na ozemlju Slovenije od 14. stoletja,

natančneje pa za zadnjih 150 let, vključno z lokacijo in jedrnatim opisom posamezne nesreče (slika 2). Obsega tudi Lavinski atlas in podatke o nevarnosti za nekatere najpogostejše vrste naravnih nesreč v Sloveniji ter o povzročeni škodi zaradi naravnih nesreč.

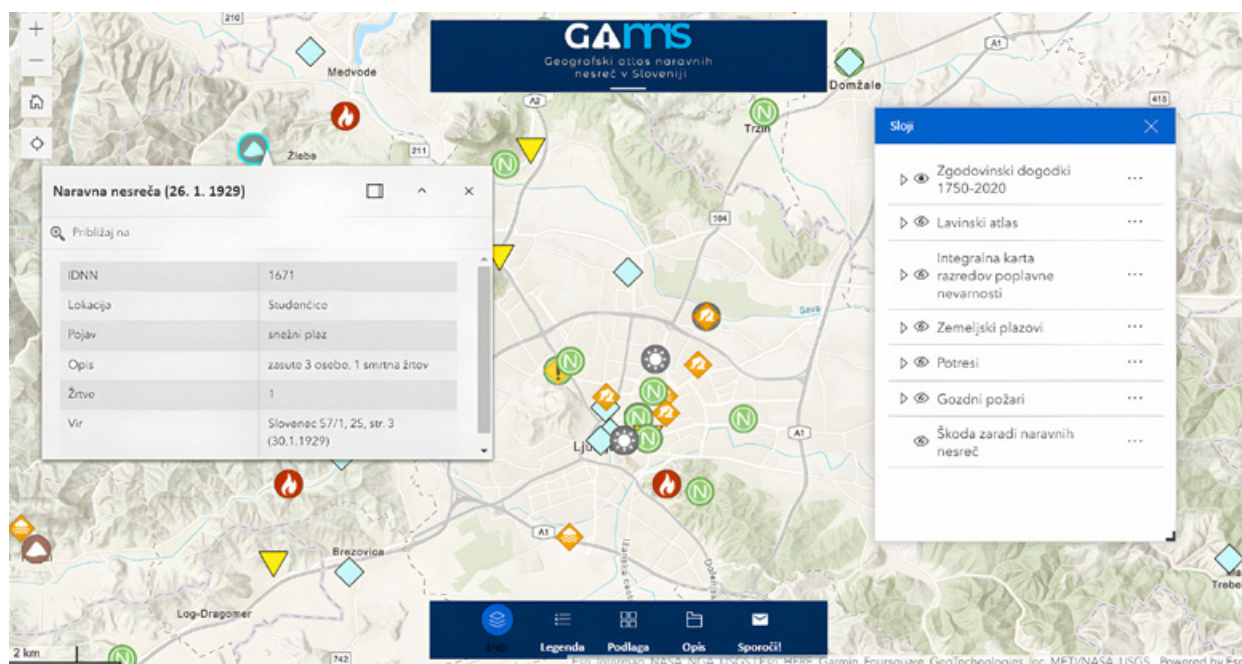
Za pripravo atlasov kot sinteznih in vsebinsko bogatih publikacij, ki verodostojno ter celostno prikazujejo izbrane pojave in procese v prostoru, od zamisli do izvedbe mine precej časa, kar velja tudi za Geografski atlas naravnih nesreč (Orožen Adamič, 1983–1989; 1989; 1991). Od prvih sistematičnih zbiranj podatkov o zgodovinskih naravnih nesrečah sodelavcev Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU v Sloveniji v 80. letih 20. stoletja, poznejših dopolnitev in digitalizacije do končne spremembe v obliko, primerno za objavo v spletni aplikaciji, so namreč pretekla desetletja. Snovalci atlasa so še zlasti v zadnjem času številne podatke, ki so jih vključili vanj (na primer v Lavinskem atlasu nevarnosti proženja zemeljskih plazov in škode zaradi naravnih nesreč), pridobili ali ustvarili med številnimi projekti in raziskavami s področja naravnih nesreč, v katerih so sodelovali oziroma jih vodili.

Intenzivni in nevarni naravni pojavi, ki ob neustreznih ali nezadostnih prilagojenosti nanje lahko preidejo v naravne nesreče neslutnih razsežnosti, so zaradi posebnih naravnih razmer v Sloveniji del pokrajinske stvarnosti, ki jo je treba upoštevati pri posegih v prostor, pa naj gre za gradnjo stavb ali kritične infrastrukture (Gams, 1983). Eden izmed pomembnih virov za prepoznavanje

Slika 1: Akronim Geografskega atlasa naravnih nesreč v Sloveniji

Figure 1: Acronym of the Geographical Atlas of Natural Disasters in Slovenia

Slika 2: Primer prikaza poizvedovanja po naravnih nesrečah v Geografskem atlasu naravnih nesreč v Sloveniji

Figure 2: Example of information displayed when enquiring about natural disasters in the Geographical Atlas of Natural Disasters

območij pojavljanja nevarnih pojavov, orodje za njihovo ozaveščanje med prebivalstvom in odločevalci ter tako pogoj za preventivno delovanje so javno dostopni in preverljivi podatki o zgodovinskih naravnih nesrečah v Geografskem atlasu naravnih nesreč v Sloveniji.

Aplikacija oziroma zbirka je unikum ne le v Sloveniji, temveč tudi širše, saj je podobnih aplikacij na ravni posameznih držav v svetovnem merilu izjemno malo (Komac in sod., 2023). Njena pomembna prednost je, da vseh približno 5000 vključenih primerov naravnih nesreč ne prikazuje zgolj stati(sti)čno, temveč jih na zemljevidu Slovenije postavlja v prostor in čas ter jim tako daje nujno geografsko dimenzijo.

Verjamemo, da bo geografski atlas naravnih nesreč pripomogel k izboljšanju poznavanja naravnih nesreč v Sloveniji in njenih pokrajinah ter bil hkrati pomemben vir informacij za tamkajšnje prebivalce, morebitne obiskovalce in sile za zaščito, reševanje in pomoč na lokalni ter regionalni ravni. Glede na to, da je zasnovan v interaktivni obliki, ki omogoča nadaljnje vnose tako na novo odkritih zgodovinskih kot aktualnih naravnih nesreč, kar lahko naredijo tudi uporabniki, ga obenem vidimo kot koristno strokovno podlago prostorskemu načrtovanju, ki je eden glavnih temeljev sodobnega prilagajanja na naravne nesreče in tako porok za zmanjševanje ogroženosti, števila smrtnih žrtev in škode zaradi naravnih nesreč. To so vprašanja, na katera že od začetka odgovarja tudi revija Ujma (Gams, 1991).

Viri in literatura

- Gams, I., 1955. Snežni plazovi v Sloveniji v zimah 1950–1954. Geografski zbornik, 3, 121–219.
- Gams, I. (ur.), 1983. Naravne nesreče v Sloveniji kot naša ogroženost. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. <https://doi.org/10.3986/NaravneNesrece1983>.
- Gams, I., 1991. Reviji na pot. Ujma, 1, 3–4.
- Komac, B., Ciglič, R., Hrvatina, M., Volk Bahun, M., Štut, L., Zorn, M., 2023. Geografski atlas naravnih nesreč v Sloveniji. Geografski vestnik, 95-1, 119–151. <https://doi.org/10.3986/GV95105>.
- Melik, A., 1955. Povodenj okrog Celja junija 1954. Geografski vestnik, 26, 4–38.
- Orožen Adamič, M. (ur.), 1983–1989. Skenirani ročni izpiski poročil o naravnih nesrečah iz časopisov Slovenski narod (1868–1943) in Slovenec (1873–1939). Geografski atlas naravnih nesreč v Sloveniji. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. <https://experience.arcgis.com/experience/4f4b94a5e32241068bd3b837c9c26d70/page/DOKUMENTI>.
- Orožen Adamič, M., 1989. Informacije o naravnih nesrečah. Ujma, 3, 118–119.
- Orožen Adamič, M., 1991. Evropski center za multidisciplinarno raziskovanje naravnih nesreč. Ujma, 5, 274.